

ЛЬВІВСЬКЕ СЕРЕДОВИЩЕ СКУЛЬПТОРІВ СЕРЕДИНИ XVIII ст.

Середина XVIII ст. увійшла в історію Львова як період активного розвитку пізньобарокової скульптури, початок якого припадає на 30–50-ті роки. Характерною особливістю цього процесу часу був наплив до міста майстрів німецького походження і в їхньому середовищі переважали різьбярі. Саме вони створили підґрунтя для подальшого розвитку середовища скульпторів, започаткувавши в ньому новий період європейської традиції.

Ключові слова: мистецьке середовище, скульптор, майстерня, “фабрика”, львівське бароко.

Постановка проблеми та її актуальність. До кола малодосліджених проблем в історичній науці належить процес становлення та розвитку культурно-мистецького осередку Львова XVIII ст. На сучасному етапі існує обмежена кількість праць, де робляться спроби оцінки творчості та робіт окремих майстрів. Найбільший вияв їх діяльність знайшла у сакральній скульптурі костелів, церков та монастирів, що кількісно розбудовувалися завдяки фундаторському рухові магнатських родів.

Предметом дослідження є середовище скульпторів Львова середини XVIII ст. Дана стаття має на меті висвітлити особливості розвитку середовища скульпторів Львова середини XVIII ст., розкрити характерні особливості їх діяльності у місті й поза його межами та, таким чином, заповнити прогалину з даної проблеми в сучасній історії України та українського мистецтва загалом.

У Львові середини XVIII ст. зафіксовано цілі родини, що працювали на мистецькому ґрунті. Професія передавалась від батька до сина, а часом вони навіть виконували замовлення разом. Інколи це спричиняло деякі труднощі

Лильо Орест Миколайович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри нової і новітньої історії України, Український католицький університет, м. Львів.

© Лильо О.М., 2013

з ідентифікацією того чи іншого твору мистецтва. Серед таких можна назвати і родину Фесінгерів. У 50–60 роки XVIII ст. зустрічаємо у Львові чотири імені представників цієї родини: Канти, Фабіян, Севастьян і Клеменс Ксаверій. У сім'ї переважали дві професії – Фабіян і Севастьян були скульпторами, син Фабіяна – Канти та Севастьяна – Клеменс-Ксаверій, – архітекторами. Скульптурна діяльність старшого з родини Фесінгерів – Фабіяна припадає на першу половину XVIII ст. [4, с. 134]. Його прізвище зафіксовано в міських актах, коли він позичив якомусь Ґолендбергові певну суму під заставу будинку. У 1765–1767 рр. кам'яниця чи її частина переходить у власність Фабіяна через неспроможність Ґолендберґа виплатити борг [12, с. 62]. Можна висловити припущення, що в цьому будинку була майстерня митця. Він не займав у місті жодної посади, також не виявлено відомостей про притягнення його до суду. Скоріше за все, його основна діяльність проходила в різьбярській майстерні. До творчої спадщини майстра вірогідно належить скульптура Богородиці, що була встановлена перед фасадом костелу Св. Антонія у Львові* [13, с. 357]. Він міг також брати участь разом з братом Севастьяном у роботі в костелі францисканців у Перемишлі. Однак Фабіян не здобув такої слави, якої досягнув його брат. Помер близько 1767–1768-х років [20, с. 209].

Севастьян Фесінгер є одним з небагатьох львівських скульпторів, окремі моменти життя якого можна прослідкувати на підставі збережених джерел. Уперше згадка про нього з'являється у 1741 р. Про це відомо з напису на вівтарі, який тепер знаходиться в Національному музеї у Варшаві: “Fecit Leopoli: in Polonia 1741”** [22, с. 339]. Це підтверджує, що майстер був іноземцем, який осів у Речі Посполитій. Що стосується львівських архівних джерел, то прізвище С. Фесінгера зустрічається в них у 1743 р. у контексті одруження маляра Юзефа Маєра з Брно [1, с. 61].

*Колись костел францисканців, побудований у 1716 р. за фундації Януша Вишневецького.

**Виконано у Львові: у Польщі 1741 р.

Сам Ю. Маер виконував роботи в костелі єзуїтів у Львові [13, с. 388]. Ймовірно, Севастян також походив з Брно, звідки його до Львова запросив орден Св. Ігнація Лойоли. У цей час виконувалися роботи над оновленням інтер'єру львівського костелу єзуїтів, в яких разом з іншими майстрами міг брати участь і С. Фесінгер [15, с. 21]. На це вказує відомість 1743 р. про працю, яка не збереглася до наших днів у львівському колегіумі єзуїтів, що зроблена якимось Фесінгером, але без зазначення імені [22, с. 341]. Робота над головним вівтарем у єзуїтському храмі тривала три роки – з 1744 до кінця 1746 року, а урочисте посвячення відбулося лише у 1747 р. [15, с. 21]. Вівтар оздоблено чотирма фігурами понад натуральної висоти – Св. Станіслава Костки з немовлям Ісусом на руках, засновника закону Ігнація Лойоли, який топче чудовисько, уособлення ересі, Св. Франциска Ксаверія з місієйним мечем та Св. Альфонса.

У 1745–1747 рр. С. Фесінгер співпрацював з костелом львівських тринітаріїв на Галицькому передмісті*** [24, с. 373–376]. Зокрема у 1745 р. о. Антоній підписав угоду з скульптором, за якою останній зобов'язався виконати вівтар Св. Яна Непомука і всі різьбярські роботи у ньому. Майстер отримав за свою роботу 700 зл. [24, с. 375]. Наступний контракт уже укладав о. Юзеф 28 червня 1746 р. і мова йшла про два вівтарі у цьому ж костелі – Архангела Рафаїла і Св. Юзефа, які С. Фесінгер мав зробити за 1500 зл. [24, с. 376]. Нарешті третя угода – на вівтар Св. Адама підписана 18 липня 1747 р., а винагорода С. Фесінгера становила 800 зл. [24, с. 376].

Саме в цей період в особистому житті майстра відбулися зміни. Скульптор одружився з львівською русинкою Терезою, дочкою Івана та Анни з Городецьких-Смігурських. 23 лютого 1748 р. відбулося хрещення доньки майстра – Елеонори [2, с. 42]. Севастян мав також ще двох синів – Клементя Ксаверія і Канти, які в майбутньому зробили блискучу кар'єру архітекторів. Майстер вважався власником кількох

***Цей костел відомий ще під назвою Св. Миколая.

будинків у місті. Близько 1750 р. він разом з дружиною купив будинок від Агнешки Левандивічової на Краківському передмісті за 600 зл. [22, с. 24]. У міських актах С. Фесінгер згадується у 1751–1752 рр. господарем будинку і ґрунту “Федоровського” на Краківському передмісті під Високим Замком, що належав тестю майстра – Яну Смігурському. С. Фесінгер також успадкував від брата Фабіяна кам’яницю “Голденбергову” [12, с. 63].

Починаючи з 50-х років XVIII ст. С. Фесінгер уже відомий своїми працями за межами Львова. У Тереховлі він виконав ковчег для святих дарів у головному вівтарі місцевого костелу кармелітів, а в 1757 р. – вівтарі Ісуса Христа і Св. Юзефа [22, с. 341]. На жаль, ці праці відомі лише за описами XVIII ст. Їх внутрішнє оздоблення було замінено новим у XIX ст. Майстер згадується і в книгах видатків вже неіснуючого костелу і колегіуму тринітаріїв Пресвятої Трійці у Львові, де у 1756–1758 рр. зробив декілька скульптур [22, с. 341]. На його ім’я натрапляємо в рахунках будови костелу францисканців у Перемишлі в травні 1758 р., коли виплачено 54 зл. “...його милості пану Фесінгеру за статую Пресвятої Марії...”, а у вересні цього ж року решти суми – 90 зл. У січні 1759 р. різьбяр отримав винагороду від монастиря за скульптуру, що значилась у рахунках як Св. Антоній, а роком пізніше за іншу – Св. Ідзі [12, с. 60].

Після виконання цього замовлення С. Фесінгер уклав у 1762 р. контракт з гетьманом Вацлавом Жевуським на виготовлення восьми скульптур на фасаді замкового костелу в Підгірцях, з яких збереглися лише Архангел Рафаїл, Божа Матір і Святі: Анна, Вацлав, Онуфрій, Петро і Юзеф. Цікавим фактом є застереження В. Жевуського в контракті з майстром щодо виконання замовлення: “...скульптури не вигинати” [14, с. 12]. Очевидно, що фігури мали відповідати класичному стилю, в якому був збудований замковий костел. Можна висловити припущення, що С. Фесінгер працював у Підгірцях не сам, а з помічниками, тобто задіяв цілу різьбярську “фабрику”. До творчого доробку майстра приписують виконання пари вівтарів у парафіяльному костьолі в Бучачі [23, с. 687–706].

Завершивши роботи у Підгірцях, С. Фесінгер у 1764–1766 рр. знову працює у Львові над замовленими домініканцями шістьома фігурами на фасаді – чотирма чоловічими та двома жіночими, а в самому костелі у 1765 р. робить різьблену структуру органу за 4500 зл. [24, с. 4]. Орган у 1766 р. згорів під час пожежі [14, с. 12]. 14 лютого 1769 р. С. Фесінгер подав скаргу на пріора домініканського монастиря о. Генріха Лукавського про несплату решти грошей у розмірі 500 зл. за органну структуру [24, с. 4]. У ці ж роки майстер зробив дві фігури для домініканського храму Марії Магдалини у Львові: Св. Яцка і Домініка [13, с. 359]. Проведені С. Фесінгером роботи наводять на думку, що майстер міг бути постійним виконавцем робіт для домініканців.

Що стосується його участі у громадському житті міста, то скульптор, безумовно, був шанованою людиною у львівському середовищі. Про це свідчать запрошення С. Фесінгера як свідка на шлюби і як хресного батька дітей його колег. Він згадується як опікун малолітніх дітей відомого львівського архітектора М. Урбаніка, який помер у 1764 р. і за якого С. Фесінгер докінчив будівництво палацу Любомирських в 1764 р. на львівському Ринку [13, с. 353]. 24 серпня 1764 р. майстер позичив брацлавському воеводі Станіславу Любомирському 3 тис. зл. зі спадку дітей М. Урбаніка, а 10 травня 1765 р. ще 1 тис. зл. на закінчення згаданого палацу [12, с. 20]. С. Фесінгер спроектував також галерею з гербом Любомирських і кам'яним левом у цьому ж палаці.

Зазначені вище свідчення подають його також архітектором, хоча все ж він був більше знаний як скульптор. Зокрема, майстер був автором “Реєстру видатків на львівський палац Його Світлої Милості князя Любомирського, брацлавського воеводи”, датований 22 серпня 1765 р. З документа довідуюсь, що Ян Оброцький за виконання чотирьох коминів отримав 144 зл. 3 квітня 1766 р. виплачено маляру С. Строїнському 70 червоних зл. згідно з контрактом від 23 квітня 1765 р. за побілення столової кімнати [12, с. 19]. З цього ж джерела дізнаємось, що Фесінгер відповідав за фінансовий бік справи, а Я. де Вітте укладав контракти з майстрами. Після закінчення будови палацу 24 червня 1767 р.

С. Любомирський власноруч вручив майстрові свідоцтво: “Для вияву моєї прихильності до особи пана Фесінгера і заохочуючи його до подальшої діяльності на інших фабриках, даю і призначаю щороку півтисячі злотих, які декларую щопівроку половину виплачувати і під цим підпис ставлю” [16, с. 29]. Цей документ свідчить про те, що С. Фесінгер залучався і до інших будівництв С. Любомирського, зокрема, міг виконувати аналогічні функції в резиденції цього магната в Рівному [17, с. 28].

С. Фесінгер неодноразово обирався до уряду передміської Святоянівської юридики на посаду лавника – у 1748, 1749, 1750 роках [6, с. 125; 7, 1, 11] і декілька разів війтом у 1756 та 1764 рр. [6, с. 121]. Він вважався заможною людиною. Його ім'я часто фігурує в процесах про повернення грошей з відсотками*. 4 червня 1757 р. С. Фесінгер відібрав у якогось Максимовича 46 зл., які йому залишилась винна пані Сидоровичова, а 11 серпня 1761 р. відбувся процес про борг у розмірі 100 зл. від Хайма Файбусевича. На 1767 р. припадає справа про повернення суми 1500 зл., що С. Фесінгер позичив Ігнацію Метвинському [17, с. 25]. 26 листопада 1762 р. С. Фесінгер відрахував з боргу столяра Екарда (223 зл.) 149 зл. [17, с. 25]. Про цього маловідомого представника столярського фаху маємо такі відомості: у 1750 р. він одружився з Анною Гецовною. Свідками на цьому шлюбі в костелі Марії Магдалини були Севастян Фесінгер, а також Михайло Вурцер і Брантвайнер [1, с. 133].

Окрім труднощів, що стосувались фінансового боку, залишається нез'ясованим питання про виконання С. Фесінгером 18 фігур під куполом костелу домініканців. Хоча з огляду на документально підтверджені його зв'язки з монастирем слід вважати, що він брав участь у створенні цього ансамблю разом з іншими скульпторами. Останнім п'ятиріччям творчої діяльності С. Фесінгера вважаються роботи над виконанням великого вівтаря і царських воріт у греко-католицькому

*Саме таке повідомлення зафіксовано стосовно маєтків Татушкевичів, Голєбських, Ікардів від 1756 р.

соборі Св. Юра. Роботи розпочалися у 1768 р., тоді ж майстер отримав 600 золотих [19, с. 146]. Треба зазначити, що цей вітвар спроектував син Фесінгера – Клеменс. Творчий шлях Севастяна Фесінгера перервала смерть у 1769 р. [15, с. 28].

Ще однією видатною особою львівського середовища скульпторів середини XVIII ст. є Йоган Георг Пінзель – видатний митець свого часу, хоча біографія його досі продовжує залишатися практично зовсім невідомою, поза кількома занотованими у джерелах фактами*. Звідки прибув майстер до Львова точно не з'ясовано. Т. Маньковський висловив припущення, що останнім місцем його праці могла бути Варшава [13, с. 361]. Й. Пінзель вперше з'являється в писемних згадках 13 травня 1751 р., бо в цей день він одружився в Бучачі [18, с. 363] з Маріанною Елізабет Кейтовою, удовою по Яну Кейту [5, с. 41]. У шлюбній метриці Й. Пінзель зазначений з фаху як "...скульптор від вітварів" [18, с. 363]. Запис дозволяє зробити висновок, що він раніше не був одружений, на відміну від його обраниці. Згідно з міськими і цеховими законами, щоб укласти шлюб треба було мати звання майстра, власну майстерню, тобто володіти в місті нерухомістю. Правила, започатковані в середньовіччі, ще діяли у XVIII ст., хоча більшість майстрів мали бажання звільнитись від них і бути незалежними у своїй діяльності. На час одруження Й. Пінзелю було не більше 40 років.

Найбільш рання його праця – скульптурна декорація ратуші в Бучачі, виконана на замовлення канівського старости М. Потоцького [12, с. 88]. Будівельно-декораційними

*Йоган Георг Пінзель – "львівський Мікеланджело", залишається однією з найзагадковіших постатей львівського мистецького середовища західноєвропейської традиції середини XVIII ст. Однаково володів технікою обробки каменю і дерева. Про значимість його творчої спадщини свідчить той факт, що 2007 рік в Україні було проголошено роком Йогана Георга Пінзеля. З 21 листопада 2012 до 25 лютого 2013 р. в одному з найпрестижніших виставкових залів музейного комплексу Лувру де ла Шапель (Зал Каплиці) експонувалася виставка "Скульптор бароко в Україні в середині XVIII ст.: Йоганн Георгій Пінзель" на якій було представлено 27 дерев'яних скульптур.

роботами керував відомий архітектор Б. Меретин, тому можна вважати, що саме він запросив Й. Пінзеля до Львова [13, с. 336].** Іншим прикладом близьких стосунків між обидвома майстрами є той факт, що Б. Меретин був хресним батьком першого сина Й. Пінзеля, який до речі, отримав ім'я Бернард [18, с. 367]. Другий син майстра народився 3 червня 1759 р. і мав ім'я Антоній [11, с. 340]. Приналежність скульптора до майстерні Б. Меретина може пояснювати скупість інформації про нього. Тільки після смерті останнього Й. Пінзель з'являється як самостійний виконавець. Повертаючись до робіт у бучацькій ратуші, зазначимо, що Пінзель мав виконати дванадцять фігур з каменю: До наших днів після пожежі 1865 р. збереглося лише чотири скульптури – Самсон, що роздирає пашу лева, Давид з мечем, який хоче відсікти голову Голіафові, Геркулес з палицею в одній руці, а іншою душить гідру, і, нарешті, Нептун з тризубом, який заспокоює морські хвилі [15, с. 68]. Майстер зробив для фасаду ратуші родовий герб Потоцьких [15, с. 67] і за проектом Б. Меретина дві фігури на високих постаментах, які знаходились при дорозі до Бучача, – Св. Яна Непомука (1750) і Богородиці (1751)* [15, с. 68].

Завдяки таланту Й. Пінзеля канівський староста М. Потоцький отримав майстерно виконане оздоблення костелів і церков у своїх маєтностях. До праць майстра належали: вівтар Св. Тадеуша з постатями Архангела Михаїла й Ангела Хоронителя; два пофарбовані набіло вівтарі без фігур у каплицях костелу домініканців у Золотому Потоці та пишний вівтарний рельєф у костелі місіонерів у Городенці, датований 1755 р. [15, с. 70]. По закінченні

**Детальніше про діяльність “будівельної фабрики” Б. Меретина і співпрацю з Г. Пінзелем див: *Лильо О.М.* Львівське середовище архітекторів 30–70-х років XVIII ст.// Вісник Львівського університету. Серія мистецтвознавство. – Львів, 2005. – Вип. 5. – С. 160–179.

*Внаслідок змін у системі доріг Бучача обидві пам'ятки знаходяться на околиці міста. У 2007 р. фігури було відновлено на кошти підприємця Василя Бабала. Точну копію скульптури Св. Яна Непомука виконав тернопільський майстер Роман Вільгушинський.

цих праць Й. Пінзель більше часу присвятив замовленням у Львові, Монастириськах та інших містах. Майстер не розірвав зв'язків з М. Потоцьким, навіть родина Й. Пінзеля залишилась у Бучачі до самої його смерті.

Не підлягає сумніву, що Й. Пінзель організував навколо себе людей, які допомагали йому в роботі. Його майстерня спеціалізувалася на різьбленні з каменя і дерева. Швидше за все, її діяльність охоплювала як період співпраці Пінзеля з Б. Меретином, так і самостійну роботу майстра. На жаль, про склад майстерні та її розміри відомо дуже небагато. Однак, відомо, що учнем Й. Пінзеля і Б. Меретина був Матвій Полейовський [18, с. 368]. З 1761 р. у Монастириськах знаходимо інформацію про Антонія Штиля, який пізніше працював у Львові [18, с. 368]. Ймовірним учнем Й. Пінзеля міг бути також Ян Оброцький, хоча переконливих свідчень про це немає. У Львові поява майстера Пінзеля вперше фіксується в 1757 р. у костелі тринітаріїв [10, с. 196]. Разом з Юрієм Ґертнером він виконав структуру вівтарів Святих Фелікса з Валоїс і Яна з Матти [54, с. 146]. Тут же в 1756–1857 рр. присутні різьбярі Якуб Дудзінський і Юрій Самбауер [20, с. 157]. До 1759 р. Й. Пінзель, як припускають, працював у Наварії, де мав замовлення у парафіяльному костелі на фігури Розп'яття, Божої Матері та Св. Анни у великому вівтарі, а також дві постаті вище людського зросту – Святих Григорія і Мойсея із заповідями на таблицях [12, с. 92].

У 1759–1761 рр. Й. Пінзель разом зі своєю майстернею виконав оздоблення фасаду собору Св. Юра у Львові [12, с. 88]. Фасад церкви прикрашено фігурою патрона цієї святині – Св. Юра, який, сидячи на коні, списом вбиває змія, а над головним порталом собору по обох боках на низьких цоколях встановлено дві фігури Святих Лиона й Афанасія на честь покровителів фундаторів собору Афанасія і Лиона Шептицьких [13, с. 363]. По закінченні цих робіт Л. Шептицький доручив Й. Пінзелю керівництво невеликими каменярськими роботами у новій резиденції львівських греко-католицьких митрополитів, але саме будівництво завершено лише близько 1772 р. [15, с. 82].

На кінець життя Й. Пінзеля припадає найвищий злет його професійної діяльності. У 1760 р. він працював над серією з чотирьох фігур в домініканському монастирі у Львові, до якої належать скульптури Івана Хрестителя з піднятою рукою, який проповідує слово Боже, Святого Домініка, Августина і Миколая [12, с. 87]. До робіт майстра слід віднести також скульптуру в бічному вівтарі костелу Св. Мартина у Львові [12, с. 87]. Польський дослідник А. Бетлей висунув припущення про ще одну роботу “фабрики” Й. Пінзеля поза Львовом, датовану 1761 р., – так звану фігурну композицію отців костелу в головному вівтарі нового парафіяльного костелу в Будзанові, однак це питання залишається дискусійним [8, с. 341–352].

Проаналізувавши композицію і виділивши характерні риси в постатях отців – Святих Георгія, Амвросія, Ієроніма та Августина – можна дійти висновку, що лише дві останні скульптури є авторства Й. Пінзеля. За стилістикою постать Св. Ієроніма прирівнюється до фігури Св. Авраама костелу в Годовиці, а Св. Августин – до скульптур Св. Августина і Миколая у львівському костелі домініканців. На користь версії про роботи майстра у цьому костелі свідчить факт, причетності М. Потоцького у 1765 р. до фундації цієї святині [8, с. 351]. Щодо решти фігур, виконаних менш професійно, то їх могли зробити найближчі помічники майстра, які наслідували Й. Пінзеля. Попри цю знахідку, питання про творчу спадщину Й. Пінзеля надалі залишається відкритим перед дослідниками*.

*Враховуючи те, що деякі праці Й. Пінзеля та інших скульпторів львівської школи не збереглися до нашого часу або чекають на свого відкривача, особливо важливою стала поява восени 1999 р. на баварському мистецькому ринку шести боццетті (італ. *“bozzetto”* – ескіз), які вважалися “чеськими” за походженням. Ці твори можна віднести до творчості Й. Пінзеля. Вони були придбані Баварським Національним музеєм в Мюнхені. При виконанні замовлень митці часто використовували “моделі” – глиняні і дерев’яні фігури, що слугували взірцями для виконання скульптурних композицій. виготовлення моделей, а також використання книжкової графіки, було звичною нормою професійної

Прізвище Й. Пінзеля зустрічається в архівних документах костелу в Монастириськах, де він працював біля двох маленьких вівтарів Святих Михаїла і Миколая, а також над перебудовою старої казальниці. На 16 вересня 1761 р. припадає остання згадка про Пінзеля, коли він забрав виплату в Монастириськах у розмірі 36 дукатів (548 зл.) [12, с. 85]. Наступного року вдова по ньому вийшла заміж за Яна Беренсдорфа* [18, с. 364]. Враховуючи існування церковного правила про річну жалобу після смерті чоловіка, можна вважати, що Й. Пінзель помер між 16 вересня і 24 листопада 1761 р. Він був визначною особою і своїми працями впливав на інших майстрів скульптури, зокрема на тих, хто безпосередньо працював з ним, і які мимоволі наслідували його стиль. Не дивно, що поряд з його працями є значна кількість творів інших митців нижчого професійного рівня, в яких відчувається вплив митця. Й. Пінзель вважається найяскравішою постаттю скульптурного середовища XVIII ст. міста Львова.

Висновки. Таким чином, час найвищого злету львівської скульптури припав на 40–60 роки XVIII ст., коли у Львові з'явилися такі митці, як С. Фесінгер, Й. Пінзель. У місті і за його межами зростають численні скульптурні ансамблі – собор Св. Юра і костел домініканців Божого Тіла, ратуша в Бучачі, костел в Городенці та ін. Окрім своєї професійної діяльності, представники скульптурного, а також архітектурного і малярського середовища брали активну участь у громадсько-політичному житті міста. Деякі з них неодноразово обиралися лавниками, війтами і входили до ради

практики в тогочасній Європі. Ця традиція застосовувалась також і на західноукраїнських землях. (Детал. про це: *Лильо О.М.* Заповіт та посмертний опис майна Ґертруди Барбари Оброцької // Львів: місто – суспільство – культура. Зб. наук. праць. – Вісник Львівського університету. Серія історична. Спец. випуск. – Львів, 1999. – Т 3. – С. 179–191.

*Виявлені на антикварному ринку в Мюнхені боцетті свідчать про те, що вдова Й. Пінзеля могла виїхати з новим чоловіком і дітьми до Баварії, прихопивши з собою частину робіт скульптора.

40 мужів. В діяльності львівських майстрів відігравали значну роль не лише професійні зв'язки, а й родинні стосунки. Значна частина митців виступала в ролі свідків при одруженнях та в якості хресних батьків.

1. Архів, Бібліотека і Музей Львівської Митрополії Латинського Обряду у Кракові. Метричні книги костелу Св. Марії Сніжної у Львові із записами актів хрещення та одруження. С.СXXXIII-8. Liber Copulatorum ab Anno 1731 mense Octobri ad Annum 1777 indasive cura ac sollicitadine Simonis Josephi Barański ad Nives diebus Augusti 1803 comparatus. С. СXXXIII. Т. II.
2. Архів, Бібліотека і Музей Львівської Митрополії Латинського Обряду у Кракові. Метричні книги костелу Св. Марії Сніжної у Львові із записами актів хрещення та одруження. С. СXXXIII-9. Liber Natorum ab Anno 1741 manse Mantio die ad Annum 1776 31 Abrie cura ac solitudine Simonis Josephi Barański ad Nives diebus Augusti 1803 comparatus. С. СXXXIII. Т. II.
3. *Вуїцик В.* Скульптор Іван Щуровський // Записки Наукового товариства імені Т. Шевченка. – Т. ССXXXVI. – Праці секції мистецтвознавства. – Львів, 1998. – С. 305–319.
4. *Гембарович М.* Скульптура та різьблення // Історія українського мистецтва: у 6 т. – К., 1968. – Т. 3. – Мистецтво другої половини XVII–XVIII століття. – С. 126–151.
5. *Кравчик Д.* Скульптор Йоан Пінзель у світлі нових архівних джерел // Наукові читання пам'яті Святослава Гординського 1. Доповіді і повідомлення 17 травня 1994 року. – Львів. – С. 38–43.
6. Центральний державний історичний архів України у Львові (ЦДІАУ у м. Львові, ф. 52. (Магістрат міста Львова), оп. 2, спр. 579. Книга записів актів судових рішень, контрактів, купівлі, продажу, скарг, заповітів (1744–1752 pp.). – 179 арк.
7. ЦДІАУ у м. Львові, ф. 52, оп. 2, спр. 580. Книга записів актів судових рішень, контрактів, купівлі, продажу, скарг, заповітів (1749–1764 pp.). – 358 арк.
8. *Betlej A.* Rzeźby Jana Jerzego Pinsla i jego kręgu z kościoła parafialnego w Budzanowie // Biuletyn historii sztuki. – Warszawa, 1995. – № 3–4. – S. 343–353.
9. *Betlej A.* Kościół oo. bernardynów w Zaslawiu. Źródła archiwalne do dziejów wystroju późnobarokowego // Biuletyn historii sztuki. – Warszawa, 1995. – № 3–4. – S. 353–365.

10. *Brzezina K.* Materiały do dziejów artystycznych kościoła trynitarzy P.W. Trójcy przenaświętszej we Lwowie // *Sztuka kresów wschodnich. Materiały sesji naukowej.* – Kraków, maj 1995. – 1996. – T. 2. – S. 193–210.
11. *Krasny P., Ostrowski J.* Wiadomości biograficzne na temat Jana Jerzego Pinsla // *Biuletyn historii sztuki.* – Warszawa, 1995. – № 3–4. – S. 339–343.
12. *Mańkowski T.* Lwowska rzeźba rokokowa. – Lwów, 1937. – 192 s.
13. *Mańkowski T.* Dawny Lwów – jego sztuka i kultura artystyczna. – Londyn, 1974. – 422 s.
14. *Mańkowski T.* Mistrz lwowskich figur dominikańskich (Sebastian Fesinger) // *Sprawozdania Towarzystwa Naukowego we Lwowie.* – 1935. – R. XV. – Z. 1. – S. 10–14.
15. *Hornung Z.* Majster Pinsel snycerz. Karta z dziejów polskiej rzeźby rokokowej. Wrocławskie towarzystwo naukowe. Rozprawy komisji historii sztuki. – Wrocław, 1976. – T. X. – 194 s.
16. *Hornung Z.* Antoni Osiński najwybitniejszy rzeźbiarz lwowski XVIII stulecia. – Warszawa, 1937. – 77 s.
17. *Hornung Z.* Pierwsi rzeźbiarze lwowscy z okresu rokoka. – Lwów, 1936. – 39 s.
18. *Ostrowski J.* Jan Jerzy Pinsel – zamiast biografii // *Sztuka kresów wschodnich. Materiały sesji naukowej.* Kraków, maj 1995. – Kraków, 1996. – T. 2. – S. 361–373.
19. *Swieńczyk I.* Rachunki robót malarskich i rzeźbiarskich w katedrze św. Jura we Lwowie w latach 1768–1779 // *Dawna Sztuka.* – Lwów, 1938. – Rocznik I. – Zeszyt 2. – S. 145–52.
20. *Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających malarze, rzeźbiarze, graficy.* – Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk, 1975. – T. 2. – D-G. – 531 s.
21. *Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających malarze, rzeźbiarze, graficy.* – Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk, 1975. – T. 2. – D-G. – 531 s.
22. *Sito J., Betlej A.* U źródeł twórczości Sebastiana Fesingera // *Sztuka kresów wschodnich. Materiały sesji naukowej.* Kraków, maj 1995. – Kraków, 1996. – T. 2. – S. 339–351.
23. *Sito J.* Fesinger versus Pinsel. O parze rokokowych ołtarzy w dawnej fary w Buczaczu // *Artyści włoscy w Polsce XV–XVIII wiek / Kom. red. Juliusz A[ntoni] Chrościcki [i in.].* – Warszawa, 2004. – S. 687–706.
24. Trzy umowy między Sebastianem Fesingerem rzeźbiarzem a trynitarzami lwowskimi z 1745, 1746 i 1741 r. // *Materiały źródłowe do dziejów kultury i sztuki XVI–XVIII w. / Zebrał i opracował M. Gębarowicz.* – Wrocław, 1973. – S. 373–376.
25. *Zyła W.* Kościół i klasztor oo. dominikanów we Lwowie. – Lwów, 1923. – 82 s.

Надійшла до редколегії 14.09.2013 р.

Рецензент: Ю.В. Бураков, кандидат історичних наук, доцент, провідний науковий співробітник, Академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів

Лильо О. М.

ЛЬВОВСКАЯ СРЕДА СКУЛЬПТОРОВ СЕРЕДИНЫ XVIII в.

Середина XVIII в. вошла в историю Львова как период активного развития скульптуры позднего барокко, начало которого приходится на 30–50 гг. Характерной особенностью этого времени был наплыв в город мастеров немецкого происхождения и в их среде преобладали резчики. Именно они создали почву для дальнейшего развития среды скульпторов, положив начало в нем новому периоду европейской традиции.

Ключевые слова: художественная среда, скульптор, мастерская, “фабрика”, львовское барокко.

Lylo O.

SCULPTORS' ENVIRONMENT OF THE MIDDLE OF XVIII CENTURY IN LVIV

The middle of the XVIII century became known as the period of active development of late baroque sculpture, the beginning of which coincides with 30–50-ies. The distinctive feature of this process was the confluence of artists of German origin with domination of carvers among them. They exactly created a foundation for further developments in the society of sculptors and initiated a new period of European tradition.

Key words: artistic environment, sculptor, workshop, “factory”, Lviv Baroque.